

ETICA ACADEMICĂ ȘI PROBLEMELE EI. LA NOI

Andrei Avram

1. Structura prezentării

- (i) Activitatea Comisiei de etică a Universității din București (în continuare Comisia de etică), perioada decembrie 2016 – iulie 2018
 - Sesizări – secțiunea 2
 - Soluționarea sesizărilor – secțiunea 3
 - Relațiile Comisiei de etică cu structurile Universității din București – secțiunea 4
 - Logistică – secțiunea 5
- (ii) Alte activități ale Comisiei de etică – secțiunea 6

2. Sesizări

2.1 Aspecte formale și procedurale

2.1.1 Destinatari

- (i) Comisia de etică;
- (ii) persoane cu funcții de conducere sau structuri de conducere din cadrul Universității din București;
- (iii) alte instituții.

Persoane cu funcții de conducere sau structuri de conducere din cadrul Universității din București

- (i) Rectorul Universității din București;
- (ii) unul dintre prorectorii Universității din București;
- (iii) Senatul Universității din București;
- (iv) decanii facultăților;
- (v) consiliile facultăților;
- (vi) școlile doctorale.

Alte instituții

- (i) Ministerul Educației Naționale;
- (ii) Unitatea Executivă pentru Finanțarea Învățământului Superior, a Cercetării, Dezvoltării și Inovării;
- (iii) Consiliul de Etică și Management Universitar

2.1.2 Modalități de sesizare ale Comisiei de etică

Art. 7, alin. (1) din *Regulamentul de funcționare a Comisiei de etică a Universității din București*: „Sesizarea Comisiei se realizează în scris, cu descrierea faptei sesizate și depunerea înscrisurilor doveditoare. Actul de sesizare și documentația aferentă se înregistrează la registratura Universității, în atenția Comisiei de etică [...]. Sesizările nesemnate și cele anonime, precum și cele în care nu sunt indicate datele de contact (adresă, nr. de telefon, e-mail, loc de muncă) nu sunt luate în considerare”.

Probleme

- (i) sesizări ne desemnate;
- (ii) sesizări anonime;
- (iii) sesizări prin e-mail, trimise președintelui Comisiei de etică (la adresa de e-mail personală sau la cea instituțională);
- (iv) mesaje e-mail – fie în loc de sesizare, fie cu informații, explicații etc. suplimentare – trimise președintelui Comisiei de etică (la adresa de e-mail personală sau la cea instituțională);
- (v) sesizări care nu includ înscrise doveditoare;
- (vi) sesizări care nu includ înscrise doveditoare și în care se solicită Comisiei de etică să obțină/producă înscrisele doveditoare.

Alte procedee

Art. 20, alin. (1) din *Regulamentul de funcționare a Comisiei de etică a Universității din București*:

„Constituie încălcări ale conduitei academice:

c) aducerea la cunoștință publică, în spațiul offline sau online, a unor chestiuni academice cu potențial litigios, înainte de discutarea lor în cadrul instituției, conform art. 20 din Cod”.

Probleme

- (i) presiuni exercitate asupra Comisiei de etică, prin anunțarea prealabilă în mass-media a trimiterii unei sesizări către Comisia de etică, inclusiv în texte de presă, comentarii publice sau interviuri;
- (ii) presiuni exercitate asupra Comisiei de etică, prin sesizarea Comisiei de etică și anunțarea simultană în mass-media a trimiterii sesizării;
- (iii) presiuni exercitate asupra Comisiei de etică, prin sesizări făcute publice în mass-media, înainte de trimiterea acestora către Comisia de etică;
- (iv) presiuni exercitate asupra Comisiei de etică, prin amenințări cu aducerea la cunoștință publică a sesizării, înainte de analizarea acesteia.

2.1.3 Înștiințarea persoanelor vizate de sesizări

Art. 10 din *Regulamentul de funcționare a Comisiei de etică a Universității din București*

Alin (1): „Persoanele vizate de sesizările adresate Comisiei vor fi înștiințate de secretariatul Comisiei, prin scrisoare recomandată cu confirmare de primire [...] în termen de 5 zile lucrătoare de la înregistrarea sesizării în registrul propriu al Comisiei”.

Alin. (2): „Persoana vizată are obligația de a transmite în scris Comisiei poziția sa asupra sesizării, prin intermediul registraturii Universității, în termen de 10 zile de la primirea înștiințării”.

Persoane vizate de sesizări

- (i) cadre didactice ale Universității din București;
- (ii) deținători ai titlului de doctor conferit de Universitatea din București;
- (iii) doctoranzi ai școlilor doctorale din cadrul Universității din București;
- (iv) absolvenți ai Universității din București.

Probleme

- (i) depășirea termenului de transmitere a poziției asupra sesizării;
- (ii) răspunsuri în numele mai multor persoane, în cazul unor sesizări vizând mai multe persoane;
- (iii) răspunsuri în care nu se exprimă poziția asupra sesizării;
- (iv) netransmiterea poziției asupra sesizării.

2.1.4 Identitatea autorului sesizării

Art. 8 din *Regulamentul de funcționare a Comisiei de etică a Universității din București*:

„Identitatea autorului sesizării va rămâne confidențială pe parcursul cercetărilor efectuate de Comisie”.

Art. 10 din *Regulamentul de funcționare a Comisiei de etică a Universității din București*:

Alin. (1): „Persoanele vizate de sesizările adresate Comisiei vor fi înștiințate de secretariatul Comisiei, prin scrisoare recomandată cu confirmare de primire, cu anexarea unei copii anonimizate a sesizării”.

Alin. (3): „Nu se vor anonimiza sesizările în cazurile în care autorul sesizării și persoana vizată s-au aflat sau se află în litigiu sau într-o situație conflictuală ajunsă la cunoștința publicului”.

Probleme

- (i) sesizări dificil sau imposibil de anonimizat (scrise pe hârtie cu antet oficial pe fiecare pagină; includ nume, date și alte informații relevante, care conduc la deconspirarea autorului sesizării);
- (ii) necesitatea în cazul sesizărilor dificil sau imposibil de anonimizat de a se cere un acord în scris al autorului sesizării că nu solicită anonimizarea acesteia;
- (iii) litigii sau situații conflictuale neajunse la cunoștința publicului, pe care fie autorul sesizării, fie persoana vizată, fie ambele le consideră ca ajunse la cunoștința publicului;
- (iv) situații în care Comisia de etică este simultan acuzată, de una dintre părți că nu a anonimizat, iar de cealaltă parte că a anonimizat sesizarea.

2.2 Aspecte de fond

Art. 7, alin (1) din *Carta Universității din București*: „Membrii comunității universitare care exprimă în publica opinii denigratoare sau injurioase la adresa altor membri ai comunității universitare, individual sau în grup, nu pot invoca libertatea academică. Libertatea academică nu justifică limbajul defăimător, comportamentele obscene, discriminarea pe criterii etnice, de rasă, sex, vârstă, origine socială, religie, opinii politice, orientare sexuală, și nici alte conduite lipsite de integritate etică”.

Art. 24, alin. (2) din *Carta Universității din București*

„Personalul didactic și de cercetare din Universitate are următoarele îndatoriri:

litera (e): de a respecta în orice împrejurare standardele eticii universitare, de a se comporta politicos, amabil și moderat cu colegii și studenții, de a nu folosi expresii care lezează demnitatea acestora, sub niciun pretext, inclusiv prin difuzarea unor comunicări nesolicitate”.

Art. 4 din Codul de etică al Universității din București

Alin 1: „Discriminarea sau tratarea inegală a persoanelor, bazată explicit ori implicit pe criterii extraprofesionale precum rasa, etnia, religia, convingerile politice etc. aduce atingeri inacceptabile drepturilor acestora și perturbă grav egalitatea de șanse, motive pentru care este interzisă, indiferent de formele în care se manifestă”.

Alin 5: „Universitatea adoptă, prin structurile și membrii săi, o atitudine fermă de prevenire a abuzului de putere”.

Art. 20, alin. (1) din *Regulamentul de funcționare a Comisiei de etică a Universității din București*:

„Constituie încălcări ale conduitei academice:

- a) injuria, ofensa, calomnia ca abateri de la manifestarea spiritului critic (produse în spațiul public offline și online, verbal sau în scris), comise cu privire la un membru al comunității universitare;
- b) denigrarea, în orice formă, a instituției academice;
- c) aducerea la cunoștință publică, în spațiul offline sau online, a unor chestiuni academice cu potențial litigios, înainte de discutarea lor în cadrul instituției, conform art. 20 din Cod;
- d) manifestarea, în spațiul academic sau în afara acestuia, a unui comportament care încalcă normele morale general admise, așa cum sunt ele specificate în Cartă;
- e) corupția, traficul de influență, luarea sau darea de mită, șantajul, abuzul de autoritate în cazul procedurii de concurs pentru ocuparea unui post didactic sau de cercetare ori privind aprobarea granturilor de cercetare;
- f) lipsa de transparență în organizarea și desfășurarea concursurilor pentru posturile didactice și de cercetare, conform prevederilor art. 3 din Cod și ale legislației în vigoare în domeniul educației;
- g) lipsa de transparență în procedura de alegere a structurilor de conducere la nivelul departamentului, al facultății și al universității;
- h) hărțuirea sexuală;
- i) încălcarea drepturilor de proprietate intelectuală și a drepturilor de autor, astfel cum sunt acestea definite de acte normative prevăzute la art.17 sau la art. 8-29 din Cod;
- j) plagiatul și autoplagiatul, astfel cum sunt definite acestea în Ghidul anti-plagiat al Universității din București;
- k) întocmirea de rezultate cu date fictive;
- l) introducerea, cu știință, de informații nereale în solicitări de granturi sau de finanțare”.

Fapte sesizate și solicitări

- (i) plagiat;
- (ii) autoplagiat;
- (iii) injurii, ofense, calomnii;
- (iv) abuzul de autoritate;
- (v) manifestarea în spațiul academic a unui comportament care încalcă normele morale general admise, așa cum sunt ele specificate în Cartă;
- (vi) manifestarea în afara spațiului academic a unui comportament care încalcă normele morale general admise, așa cum sunt ele specificate în Cartă;
- (vii) nereguli la susținerea unor examene;
- (viii) autodenunțuri;
- (ix) audierea persoanei vizate de o sesizare;
- (x) audierea unor martori la presupuse incidente.

Probleme

- (i) presupuse fapte care nu sunt de competența Comisiei de etică (constituirea și componența unor comisii de examen; modalitatea de susținere a examenelor; aprecierea studenților la examene; notarea studenților la examene; anularea unui examen; reluarea unui examen cu o comisie formată din membri din afara Universității din București, de preferat din străinătate; concedierea fără drept de încadrare a unor cadre didactice);
- (ii) sesizarea unor fapte care sunt de competența Comisiei de etică și a altor fapte care nu sunt de competența acesteia, ceea ce face dificilă soluționarea sesizării;
- (iii) dificultăți de încadrare a faptei într-una dintre categoriile de încălcări ale conduitei academice;
- (iv) imposibilitatea soluționării unor sesizări, în cazurile în care ambele părți au fost simultan autori de sesizări și persoane vizate de sesizări, referitoare la aceleași presupuse fapte;
- (v) sesizări urmate de sesizări împotriva autorului sesizării inițiale (fie din partea persoanei vizate fie din partea persoanei vizate și a unor terți);
- (vi) afirmații jignitoare la adresa președintelui Comisiei de etică;
- (vii) solicitări inacceptabile, în baza prevederilor din *Regulamentul de funcționare a Comisiei de etică a Universității din București*: soluționarea sesizării în 24 de ore de la data trimiterii sesizării; comunicarea prin telefon sau e-mail.
- (viii) neprezentarea martorilor la audierile organizate de Comisia de etică.

3. Soluționarea sesizărilor

Art. 6 din *Regulamentul de funcționare a Comisiei de etică a Universității din București*

Alin. (1): „Cvorumul de prezență pentru ținerea unei ședințe a Comisiei este de 2/3 din membrii Comisiei”.

Alin. (2): „Hotărârile Comisiei se iau prin vot deschis, cu jumătate plus unu din voturile membrilor prezenți”.

Alin (3): „Hotărârile Comisiei precum și alte decizii privind soluționarea sesizărilor pot fi supuse votului și pe cale electronică”.

Art. 11 din *Regulamentul de funcționare a Comisiei de etică a Universității din București*: „Examinarea sesizării și a documentelor corespunzătoare începe în cel mult o săptămână de la comunicarea sesizării membrilor Comisiei și se încheie prin comunicarea răspunsului în cel mult 30 de zile de la înregistrarea sesizării”.

Art. 12 din *Regulamentul de funcționare a Comisiei de etică a Universității din București*: „Ori de câte ori este necesar, Comisia, prin președintele acesteia, va putea recurge la experți, din țară sau din străinătate, din domeniul de referință al sesizării, în scopul obținerii unui aviz de specialitate sau a unor documente suplimentare, după caz”.

Probleme

- (i) dificultatea sau chiar imposibilitatea ținerii de ședințe pe durata celor două semestre și a sesiunilor de examene;
- (ii) dificultatea sau chiar imposibilitatea de întrunire a cvorumului pentru ședințe ale Comisiei de etică pe durata celor două semestre și a sesiunilor de examene;

- (iii) dificultatea sau chiar imposibilitatea de întrunire a cvorumului pentru ședințe ale Comisiei de etică sau a exercitării votului pe cale electronică (membri aflați în deplasări interes de serviciu, burse, concediu medical ș.a.);
- (iv) obligațiile profesionale curente ale membrilor Comisiei de etică;
- (v) întâzieri în exercitarea votului pe cale electronică;
- (vi) recuzări ale membrilor Comisiei de etică;
- (vii) perioada de timp foarte scurtă prevăzută pentru comunicarea răspunsului;
- (viii) acuzații de tergiversare a soluționării sesizărilor, în cazul depășirii termenului prevăzut pentru comunicarea răspunsului;
- (ix) contestarea expertizelor la care a recurs Comisia de etică.

4. Relațiile Comisiei de etică cu structurile Universității din București

Art. 38 din *Carta Universității din București*

Alin. (1)

Litera (d): „[Comisia de etică] Realizează un raport anual referitor la situația integrității academice, respectării eticii și a eticii activităților de cercetare, care se prezintă Rectorului și Senatului și care constituie un document public”.

Litera (e): „Colaborează cu funcțiile și structurile de conducere ale Universității și ale facultăților”.

Alin. (2): „La solicitarea Rectorului, Comisia de Etică analizează cazurile privitoare la:

Litera (a) Litigiile dintre facultăți;

Litera (b) Abaterile grave ale unor membri ai comunității universitare;

Litera (c) Propunerile privind retragerea titlurilor științifice sau a titlurilor onorifice;

Litera (d) Excluderea unui membru al personalului didactic și de cercetare din comunitatea universitară”.

Art. 7 Comisiile ad hoc din *Regulament de organizare și funcționare a Senatului Universității*

Alin. 7.1: „Comisiile ad hoc sunt comisii speciale, cu caracter temporar, constituite de Senat pentru soluționarea unor probleme deosebite, ce nu se înscriu în problematica curentă a activității sale”.

Alin. 7.2: „Comisiile ad hoc se constituie la inițiativa și solicitarea Președintelui Senatului, a Rectorului sau a 1/3 din numărul senatorilor”.

Alin. 7.3: „Sarcinile, componența și durata de funcționare a unei comisii ad hoc sunt stabilite de Senat, prin vot deschis, cu majoritatea voturilor senatorilor prezenți”.

Probleme

- (i) termeni nedefiniți, precum „abateri grave”, au avut ca rezultat transmiterea către Comisia de etică, spre soluționare, a unor cazuri, neprevăzute în Art. 20, alin. (1) din *Regulamentul de funcționare a Comisiei de etică a Universității din București*;
- (ii) solicitare de primire a unui punct de vedere al unei școli doctorale rămasă fără răspuns;
- (iii) solicitare de a se constitui o comisie ad hoc a Senatului pentru soluționarea unei situații în care Comisiei de etică i s-a solicitat anchetarea propriei sale activități rămasă fără răspuns.
- (iv) sesizări către decanate ale facultăților și școli doctorale, neanalizate și direct retransmise către Comisia de etică.

Art. 7, alin. (3) din *Regulamentul de funcționare a Comisiei de etică a Universității din București*: „În cazul sesizărilor care privesc cadre didactice titulare ale UB, Comisia va putea hotărî solicitarea opiniei consiliului profesoral al facultăților respective”.

Probleme

- (i) întâzieri în transmiterea opiniei consiliului facultății;
- (ii) netransmiterea opiniei consiliului facultății;
- (iii) transmiterea unui răspuns care nu include opinia consiliului facultății.

Art. 1 din *Regulamentul de funcționare a Comisiei de etică a Universității din București*

Alin (1): „Comisia de etică a Universității din București [...] este alcătuită din cel puțin 13 membri și cel mult 19 membri, cadre didactice titulare, având gradul didactic de profesor, sau cercetători titulari gradul I, desemnați de facultăți ale Universității din București [...]”.

Alin. (2): „Structura și componența Comisiei sunt propuse de Consiliul de Administrație al UB, avizate de Senatul Universității și aprobate de Rector”.

Alin (4): „Mandatul membrilor Comisiei este de patru ani, cu începere de la data aprobării de către Rector a componenței nominale a Comisiei”.

Art. 5, alin. (3): „[...] președintele Comisiei va transmite în scris decanului facultății propunătoare solicitarea desemnării altei persoane pentru ocuparea locului vacant. Numele persoanei desemnate se transmite Consiliului de Administrație al Universității, în termen de 10 zile de la momentul primirii comunicării. Desemnarea înlocuitorului membrului exclus este propusă de Consiliul de Administrație, este avizată de Senatul Universității și aprobată de Rector”.

Probleme

- (i) procedura complexă și care necesită o perioadă de timp relativ îndelungată de nominalizare, avizare și aprobare a componenței nominale a Comisiei de etică;
- (ii) întâzieri în nominalizarea, avizarea și aprobarea membrilor Comisiei de etică;
- (iii) întâzieri în comunicarea numelor înlocuitorului unui membru al Comisiei de etică;
- (iv) întâzieri în înlocuirea membrilor Comisiei de etică (în cazuri de pensionare, demisie, deces);
- (v) mandatele membrilor Comisiei de etică nu coincid totdeauna, ceea ce conduce la dificultăți de adaptare la specificul activității.

5. Logistică

Art. 4 din *Regulamentul de funcționare a Comisiei de etică a Universității din București*: „Conducerea Universității asigură sprijinul logistic pentru lucrările de secretariat ale Comisiei”.

Probleme

- (i) Sediul Comisiei de etică se află în clădirea din str. Dimitrie Brândză nr. 1 (locul de desfășurare a ședințelor Comisiei de etică și a audierilor);
- (ii) Registratura și secretariatul Comisiei de etică se află în clădirea Rectoratului Universității din București;

- (iii) Semnarea documentelor Comisiei de etică se efectuează în clădirea Rectoratului Universității din București (nu este admisă semnătura electronică);
- (iv) Audiențele la conducerea Universității din București, consultanță, obținerea avizului juridic etc. au loc în clădirea Rectoratului Universității din București;
- (v) Lucrările de secretariat (curente) ale Comisiei de etică sunt efectuate de o singură persoană, care este și secretara prorectorului pentru relații internaționale și relația cu studenții precum și secretara Comisiei de avizare a programelor de studii.

6. Alte activități ale Comisiei de etică

- (i) participarea președintelui Comisiei de etică, în calitate de responsabil științific, la proiectul CNFIS-FDI-2017-0245 „Promovarea eticii și deontologiei academice în Universitatea din București”, Domeniul 7 Îmbunătățirea calității didactice, inclusiv a respectării deontologiei și eticii academice;
- (ii) participarea președintelui Comisiei de etică la elaborarea volumului *Deontologie academică. Curriculum cadru*;
- (iii) cursuri de deontologie academică ținute de membri ai Comisiei de etică, în anul universitar 2017-2018, semestrul I;
- (iv) participarea președintelui Comisiei de etică, în calitate de responsabil științific, la proiectul CNFIS-FDI-2018-0165 „Calitate, integritate, transparență”, Domeniul 5 Îmbunătățirea calității didactice, inclusiv a respectării deontologiei și eticii academice.

Referințe

- Carta Universității din București*. 2016. București: Universitatea din București.
- Codul de etică al Universității din București.
- Papadima, L. (coord.). [2017]. *Deontologie academică. Curriculum-cadru*. București: Universitatea din București.
- Regulamentul de funcționare a Comisiei de etică a Universității din București*. 2015. București: Universitatea din București.
- Regulament de organizare și funcționare a Senatului Universității*. 2018. București: Universitatea din București.